

Danske kommaregler

Eckhard Bick

GrammarSoft ApS
eckhard.bick@gmail.com

Abstract

Dette er reference-manualen for kommakontrol-programmet på kommaer.dk og retmig.dk. Teksten gennemgår de enkelte komma-kategorier og forklarer deres anvendelse vha. eksempler. Manualen dækker alle almindelige kommaregler og kan også bruges som selvstændig opslagsværk.

1 Opremsningskomma

Et opremsningskomma adskiller elementerne i en liste (sidestilling) - ord, ordgrupper eller sætninger. Man kan sige, at komma her erstatter en konjunktion ('og' eller 'eller'). Konjunktionen er forbeholdt sidste led i listen, og modsat engelsk kan den normalt ikke kombineres med et komma, når der er tale om ord eller ordgrupper.

Gulerødder, porrer, kål, løg og andre grønsager

Ung, smuk og provokerende

Spis frugt, ikke kager.

De drak cocktails, sang karaoke og dansede.

Understregende gentagelse behandles på samme måde:

Jeg blev meget, meget glad for hans brev.

Det var en lang, lang rejse.

Når opremsningens elementer er hel- eller ledsætninger, bruges komma også, når der allerede er en konjunktion:

Mia var på facebook med vennerne, Peter så en film, og børnene legede under bordet.

Dette gælder i princippet også imperativer (bydemåde), der kan anses som helsætninger uden subjekt. Kun når imperativerne er meget tæt forbundet, kan man undlade komma før konjunktionen:

Hold op med at ryge, motionér og drik mindre.

2 Adjektivkomma

Der sættes komma mellem sideordnede attributer (bestemmelser), hvis disse tillader et 'og' imellem sig og kan bytte plads uden større meningsforskel.

en varm, strålende sommerdag.

(en varm og strålende sommerdag - en strålende, varm sommerdag)

en lang, udmattende arbejdsdag

(en lang og udmattende arbejdsdag - en udmattende, lang arbejdsdag)

Der bruges ikke komma mellem adjektiver (tillægsord), hvis det første adjektiv lægger sig til en helhed, der består af det andet adjektiv og det efterfølgende substantiv (navneord). Adjektiverne kan i så fald ikke bytte plads, og man kan ikke sætte et 'og' ind.

*en dyr italiensk bil (*en italiensk dyr bil, *en dyr og italiensk bil)*

I særdeleshed må der ikke bruges komma, hvis det andet adjektiv danner et fast udtryk med det efterfølgende substantiv (navneord) eller hvis det andet adjektiv beskriver en central egenskab ved substantivet, og det første ikke gør det.

Centrale egenskaber kan være bl.a. følgende, fra mindst central til mest central:

- størrelse (*stor, lille, kæmpe*)
- alder (*gammel, ung, ny*)
- farver (*rød, grøn, gul*)
- form (*firkantet, rund*)
- materialer (*ulden, syntetisk, fuldmuret*)
- kategorier (*kødædende, økologisk, kemisk*).
- oprindelse/tilhørighed/geografi (*italiensk, romersk, sønderjysk*)

Ikke-centrale egenskaber kan være subjektive vurderinger (*populær, træls, ubrugelig, dejlig, god, dårlig, irriterende*) eller selektive udpegninger (*første, sidste, øvre, nedre, venste, højre*).

Hvis man kombinerer to centrale egenskaber, og den mindre centrale kommer først, bliver denne tolket som ikke-central, og der står ikke komma:

høje[,] østrigske bjerge
små[,] røde blomster

Det mere centrale adjektiv kommer sjældent først, men hvis det gør, fremtvinger det en sideordning, det første adjektiv får en mere selektiv-beskrivende karakter, og der bruges komma:

røde, små blomster

Adjektiviske pronominer (*min, denne, hver, alle*), talord og deiktiske (udpegende) adjektiver (*førnævnte, overnævnte, nedenstående*) er aldrig sideordnet med et efterfølgende "normalt" adjektiv og får derfor aldrig komma efter sig:

fire[,] små dværge
det nedenstående[,] berømte citat

Bemærk, at man ved nogle adjektiver ikke kan se, om de er brugt adverbialt, fordi de ikke kræver - eller slet ikke tillader - den adverbiale *t*-endelse. Her kan kommaet gøre en betydningsforskel. Der må nemlig ikke stå komma mellem et adverbium og det adjektiv, det lægger sig til:

en irriterende, langsom sagsbehandler (adjektiv: sagsbehandleren er irriterende og langsom)
en irriterende langsom sagsbehandler (adverbium: det er langsomheden der er irriterende)

3 Appositionskomma

En apposition (navnetillæg) er en konstruktion med to parallelle nominalfraser, hvor den anden indeholder yderligere information om den første. Appositionen afgrænses med komma.

*Den længste tyske flod, Rhinen, udspringer i Schweiz.
Min bedste ven, Peter, kommer på besøg i weekenden.*

Der bruges dog kun appositionskomma, hvor der er tale om en parentetisk, forklarende tilføjelse - ikke hvis tilføjelsen er nødvendig for at gøre referencen entydig.

*Man har fundet ukrudtsmidlet[,] **Roundup**[,] i grundvandet.*

Sommetider kan brugen af komma derfor gøre en meningsforskel:

*hans bror Peter (Peter er én af flere brødre)
hans bror, Peter (Peter er den eneste bror)*

4 Feltseparationskomma

Præciserende eller supplerende elementer i et samlet, større udtryk - fx adresser, referencer og steds- eller tidsangivelser - adskilles med komma, selvom der ikke er tale om egentlige opremsninger eller appositioner. Alt efter udtrykket, kan de enkelte felter bestå af forskellige ordklasser, taludtryk eller forkortelser.

4.1 Titler, stillingsbetegnelser, navnetilføjelser o.l.

4.1.1 Efterstillet

Der sættes ikke komma, når et personnavn efterfølges af en beskrivende navnedel eller en titel.

*Karl[,] den Store
Mehmet II[,] Erobreren
Plinius[,] d. æ.*

Efterstillede akademiske grader og stillingsbetegnelser får derimod normalt appositionskomma:

Paul Samuelsen, professor, dr.phil.

4.1.2 Foranstillet

Der sættes komma mellem stillingsbetegnelser, akademiske grader og titler, der ikke er forbundet med 'og':

Adm. direktør, cand.mag. Torben Taastrup.

Dog skal der ikke være komma mellem ordene *hr.*, *fr.*, *frk.*, *fru* og en stillingsbetegnelse. Der er heller ikke komma mellem en stillingsbetegnelse og navnet.

Hr.[,] direktør, dr.phil.[,] Paul Samuelsen

4.2 Stedsangivelser

4.2.1 Stedsangivelser som tilføjelser

Der sættes komma, hvis et stednavn bruges som nærmere bestemmelse efter et andet stednavn eller en hændelse.

*på Moesgaard Museum, Aarhus
Det Europæiske Melodi Grand Prix 2019, Tel Aviv
Memphis, Tennessee*

Bei Adressen ist das Schluss-Komma optionell, je nachdem ob die Adresse als Apposition (Komma) oder Reihung (kein Komma) verstanden wird:

Frau Mahler aus Oldenburg, Goethestraße 32(,) hat einen Leserbrief geschrieben.

4.2.2 Adresser

De enkelte dele i en adresse adskilles med komma.

Kommavej 17, 3200 Nykomming

Står adresseudtrykket inde i en sætning, afsluttes det med appositionskomma, før den omsluttende sætning fortsætter:

Kontakt M. Nordtoft, Søndergade 32 C, 2. tv., snarest muligt.

4.3 Referencer

Ved kildeangivelser, fx ved literaturhenvisninger eller i lovtekster, adskilles de enkelte dele med komma:

*Forlaget Kommakunst, 2011, side 20-23
bistandsloven, § 56, stk 2*

Ved en henvisning i parentes er det valgfrit at sætte komma mellem forfatternavn og årstal, alt efter det brugte stilsystem. Det skal dog håndteres éns for hele teksten.

*(Jensen & Jaspers(,) 2017)
(Johannesen et al.(,) 2004:235)*

4.4 Tidsangivelser

Der kan optionelt bruges komma til at separere en dato fra en stedsangivelse eller en anden, præciserende tidsangivelse. Der sættes dog normalt ikke komma mellem ugedag og dato.

*Odense(,) 20. september 2015
Torsdag[,] den 20. september 2015(,) kl. 16.00*

5 Helsætningskomma

5.1 Sideordnede sætninger

Helsætninger skal adskilles med komma (§3.1) - der er så at sige tale om en opremsning af flere udsagn. Hvis der er et bindeord mellem sætningerne (*og, eller, men, for, så*), står kommaet før dette.

*Folket brøler, og diktatorerne er bange.
Vejen er spærret, så vi må køre udenom.
Nogle dansede, andre snakkede.*

Imperativer (bydemåde) regnes også som hovedsætninger, og medmindre handlingen i den anden imperativ er en direkte konsekvens af den første, sættes komma (§3.4):

Sæt vandet over, og svits løgene!

5.2 Gentagelseskomma (fremhævelse)

Der sættes komma før en fremhævende gentagelse af verbal og subjekt sidst i sætningen. Der er så at sige tale om en ny lille hovedsætning, selvom den er rudimentær.

*Hun er godt nok yndig, er hun.
Han er god nok, han er.
Der var ikke meget ved den film, var der?
Det hjælper virkelig, det gør.*

6 Ledsætningskomma

6.1 Obligatorisk slutkomma

Ledsætninger er sætninger, der fungerer som led i en anden, overordnet sætning eller ordgruppe. Der sættes *altid* komma efter en ledsætning, medmindre ledsætningen står sidst i sætningen.

*Hvis du vil vinde, skal du træne.
Selvom en struds har vinger, kan den ikke flyve.*

Når den overordnede sætning fortsætter med en ny ledsætning, er kommaet mellem ledsætningerne et (obligatorisk) slut-komma for den første ledsætning, ikke et (valgfrit) start-komma for den anden.

(a) *Vi havde allerede hørt(,) at bryllupet var aflyst, da Peter ringede.*

Til gengæld er kommaet før den anden ledsætning et (valgfrit) startkomma, hvis denne er underordnet den første ledsætning snarere end hovedsætningen:

(b) *Vi havde allerede hørt(,) at bryllupet var aflyst(,) fordi Peter havde fået kolde fødder.*

Med Nyt Komma er tegnsætningen altså forskellig i (a) og (b), mens den er éns med Grammatisk Komma.

6.2 Valgfrit startkomma

For at lette læsningen, kan man markere starten af en ledsætning med komma. Dette er i alle tilfælde obligatorisk ved brug af Grammatisk Komma og gør det nemmere at afkode sætningsstrukturen, især når der mangler et bindeord, eller når bindeordet ikke er det første ord i ledsætningen. Bruger man derimod Nyt Komma, anbefales det at udelade kommaet før ikke-selvstændige ledsætninger, dvs. før ledsætninger, der udgør en integreret del af den overordnede sætning.

Jeg tror(,) han lyver.

Det er vigtigt(,) at du kommer.

Computerne blev stjålet(,) uden at nogen opdagede det.

Ved du(,) hvem der har gjort det?

Godt(,) du kan lide jordbærtærte.

Hun fik mistanke om(,) at noget var galt.

Uanset om man bruger det valgfrie startkomma eller ej, har ledsætningen altid slutkomma:

Hans bemærkning om(,) at kvinder burde holde sig fra fodbold, faldt ikke i god jord.

Når den overordnede sætning fortsætter med en ny ledsætning, er kommaet mellem ledsætningerne et (obligatorisk) slut-komma for den første ledsætning, ikke et (valgfrit) startkomma for den anden.

Vi havde allerede hørt(,) at brylluppet var aflyst, da Peter ringede.

Man taler om sætningsknuder (jf. kap. 8), når en del af ledsætningen flyttes op foran hovedsætningen, således at denne omslutes af ledsætninger. Her kan man sætte et valgfrit startkomma til at markere brudet mellem hovedsætning og ledsætning.

Det tror jeg(,) at han vil støtte.

Hvem synes I(,) vi skal spørge?

6.3 Parentetiske ledsætninger

Uanset om man bruger Grammatisk Komma eller Nyt Komma, er startkomma obligatorisk ved selvstændige (parentetiske) ledsætninger, herunder parentetiske relativsætninger. Selvstændige ledsætninger kan udelades uden at ødelægge sætningen og indeholder ofte ord, der markerer dette (*i øvrigt*) eller udtrykker et forbehold (*uanset, omend, hvorimod*), en usikkerhed (*formodentlig, sandsynligvis, måske*) eller en vurdering (*heldigvis*).

Han er altædende, hvorimod hun dyrker sit vegetar-image.

Jeg har læst de to bøger, som jeg i øvrigt allerede havde set som film.

6.4 Relativsætninger

Der bruges komma omkring parentetiske (selvstændige) relativsætninger. En relativsætning er parentetisk, hvis den kan udelades, uden at det er meningsforstyrrende. Dette er bl.a. tilfældet, hvor relativsætningen indeholder udtryk som *ellers, jo, i øvrigt, som bekendt*, holdningsadverbier (*forhåbentlig, beklageligvis, desværre*) eller adverbier, der udtrykker (u)sandsynlighed (*sandsynligvis, næppe, nok*).

*Jeg har læst de to bøger, som jeg i øvrigt allerede havde set som film.
I en toværelses-lejlighed, hvor der jo ikke er plads til mange overnattende gæster, kan sovesofaer være en idé.*

Ikke-parentetiske (essentielle/nødvendige) relativsætninger, dvs. relativsætninger, der ikke kan udelades uden at forstyrre meningen, har obligatorisk slut-komma og optionelt start-komma, ligesom bundne ledsætninger generelt.

*Personer (,) der ikke kan fremvise en negativ corona-test, henvises til udendørsservering.
Et firma(,) der ikke tjener penge, vil før eller senere se sin aktiekurs falde.
Den bil(,) han havde leaset, var en Porsche.*

Bemærk, at der skal ikke være komma før pronominet 'der', hvis denne bare fungerer som pladsholder efter et interrogativt subjekt, der indleder en ledsætning med 'hvilken' eller 'hvor'.

*Det er svært at sige, hvilken af de mange vine[,] der smagte bedst.
Det tog lang tid at nå til en beslutning om, hvor stor en del af budgettet[,] der skulle bruges på vedligeholdelse.*

6.5 Startkommaets placering

Hvis ledsætningen indledes af en underordnende konjunktion (bindeord som *at, fordi, selvom etc.*) eller hv-ord (*hvem, hvad, hvilken, etc.*), placeres et startkomma som udgangspunkt umiddelbart før dette underordnende ord.

Jeg har læst(,) at motion er godt for humøret.

Uanset om man bruger startkomma, sættes der aldrig komma mellem en konjunktion (*og, eller, men, for, så, at*) og en efterfølgende ledsætning. Hvis der er to konjunktioner i træk, placeres startkommaet før den første.

*Han var sulten(,) og[,] fordi køleskabet var tomt, købte han ind.
Du skal tage hynderne ind(,) for[,] hvis der falder dug, kan vi ikke bruge dem til morgenmaden.
Han sagde(,) at[,] hvis du vil med, skal du skynde dig.*

Også hvis der er andre indledende ord eller ordforbindelser før det underordnende ord, rykkes komma tilsvarende længere til venstre. Sådanne ord kan være præpositioner, sammenligningskonjunktioner eller adverbialer:

(a) præposition (forholdsord)

*De fjernede cyklen(,) uden[,] at han opdagede det.
Du kan få rabat(,) mod[,] at du selv afhenter varen.
Han inviterede hele landsbyen(,) i anledning af[,] at han blev 50.*

Hvis præpositionen derimod hører til den overordnede sætning (*tror på ...*), og ikke til ledsætningen (... *at*), står startkomma direkte før konjunktionen:

Jeg tror[,] på, at vi vinder i aften.

(b) sammenligningskonjunktion (*som, end*)

*Det var nemmere(,) **end** hvis jeg havde været alene.*

(c) visse participier og andre udtryk brugt som konjunktion/præposition (*uanset, forudsat, lige meget, ligegyldigt, alt efter*)

*Du kan også få kage(,) **forudsat**[,] der er nok til alle.
Her får alle hjælp(,) **lige meget**[,] hvor de kommer fra.*

(d) adverbial (biled)

*Du skal give besked(,) **en måned** før du skal rejse.*

Komma sættes dog efter adverbialet ved tidskonjunktionerne *da, når* eller *mens*:

*Du kan kigge forbi **en aften**(,) når du har tid.*

Men hvis tidskonjunktionen er udeladt, er der to muligheder - startkommaet kan så sættes enten før eller efter adverbialet:

*Vi er altid på stranden de dage(,) solen skinner.
Vi er altid på stranden(,) de dage solen skinner.*

Ved inkluderende, ekskluderende og fremhævende adverbier (fx *kun, også, udelukkende, især*) kan der opstå tvivl, om adverbiet hører sammen med hovedsætningen eller med ledsætningen. Her skal startkommaet stå der, hvor man ved oplæsning gør et ophold. Opholdet er større, når adverbiet hører sammen med ledsætningen. I praksis betyder det, at komma kun kan stå før adverbiet, hvis det har karakter af tankestreg og ledsætningen fungerer som en slags selvstændig eftertanke. Kommaet er i så fald ikke et "rigtigt" (optionelt) startkomma, men snarere et (obligatorisk) særfeltskomma.

*Metoden benyttes kun/også/udelukkende(,) når/hvor det er nødvendigt.
Dette gælder også/kun/især(,) hvis afgørelse er truffet af en læge.*

*Tunnelen er åben året rundt, også når det sner. (tankestreg er mulig)
Tunnelen lukkes ved dårligt vejr, især når det sner. (tankestreg er mulig)*

7 Ufuldstændige sætninger

7.1 Elliptisk sideordning

Der sættes altid komma før en ny helsætning - også hvis denne er elliptisk, dvs. mangler sit verbum (udsagnsord). Hvis den elliptiske sætning starter med et bindeord (*og, men, eller*), står kommaet foran dette.

*Mænd er fra Mars, og kvinder fra Venus.
Jeg gik til venstre, han til højre*

Modsat skal der ikke være komma før en sideordnet ufuldstændig (verbumsløs) **ledsætning**. Dette gælder dog kun, hvis der er en konjunktion (*og/eller*) - ellers er der brug for et opremsningskomma.

De aftalte(,) at han skulle medbringe vin[,] og hun en kage.

De aftalte(,) at han skulle medbringe vin, hun en kage.

7.2 Ufuldstændige (elliptiske) ledsætninger

7.2.1 Valgfrit slutkomma

Efter indledende ufuldstændige ledsætninger uden verbal kan der valgfrit sættes slutkomma. Det samme gælder faste udtryk, hvis de kan opfattes som ufuldstændige ledsætninger. Især ved sidstnævnte er der dog en tendens til at droppe slutkomma.

Som [det] tidligere [blev] nævnt(,) er bilen næsten ny.

Hvor [det er] muligt(,) vil vi hjælpe med transporten.

Hvis ikke (,) finder vi en anden løsning.

Skønt gammeldags(,) er det en smuk film.

7.2.2 Ikke startkomma

Der bruges normalt ikke komma *før* ufuldstændige ledsætninger (sætninger uden verbal), heller ikke når de er sideordnet. Det samme gælder faste udtryk, hvis de kan opfattes som ufuldstændige ledsætninger.

De aftalte(,) at han skulle medbringe vin[,] og hun en kage.

Skabet samles[,] som vist.

Jeg hader rucola lige så meget[,] som du.

Dette gælder, selv hvor den ufuldstændige ledsætning *har* fået slutkomma:

Vi forsikrer kun skader[,] opstået under selve rejsen(,) og henviser i øvrigt til forbeholdene i policen.

Til gengæld skal der sættes komma mellem ufuldstændige ledsætninger:

Mænd er fra Mars, og kvinder fra Venus.

Bemærk også, at der naturligvis skal stå opremsningskomma ved sideordning af både hoved- og ledsætninger, hvis der ikke er en konjunktion (*og/men*) imellem dem:

Jeg gik til venstre, han til højre.

De aftalte, at han skulle medbringe vin, hun en kage.

7.2.3 Isolerede spørgeord

Der sættes heller ikke komma, når en ledsætning er reduceret til et enkelt 'hv-' udtryk.

Vi får gæster. Vi ved bare ikke[,] hvornår / hvor mange

Han spiller tennis i aften, men jeg ved ikke[,] med hvem.

Pandemien vil have en ende - spørgsmålet er bare[,] hvornår.

7.2.4 Parentetiske tilføjelser

Selvom man normalt ikke sætter komma før ufuldstændige ledsætninger, kan der gøres en undtagelse, hvis den ufuldstændige ledsætning er parentetisk, dvs. indskudt eller efterstillet med en høj grad af selvstændighed.

*Jeg skal simpelthen på ferie, lige meget hvor.
Hun elsker at skændes om politik, uanset med hvem.
Irland er, uanset hvornår, et dejligt feriemål.*

8 Sætningsknuder

Sætningsknuder er konstruktioner, hvor en del af en efterstillet ledsætning er løftet frem foran den overordnede sætning. Man kan lette læsningen ved at sætte et (valgfrit) startkomma dér, hvor brudet er mellem den overordnede sætning og den trunkeerede ledsætning.

*Peter tror jeg(,) (at) han vil støtte. (= Jeg tror(,) at han vil støtte Peter.)
Det er der ikke noget(,) der tyder på. (= Der er ikke noget(,) der tyder på det.)*

Bemærk, at den overordnede sætning selv kan være en (anden) ledsætning:

*Jeg har endelig mødt en politiker(,) som jeg kan forsvare(,) at jeg vil støtte.
(= Jeg har endelig mødt en politiker(,) hvor jeg kan forsvare(,) at jeg vil støtte ham.)
De har oplevet en kontrol(,) som nogle mener(,) nærmer sig sexchikane.
(= De har oplevet en kontrol, om hvilken nogle mener, at den nærmer sig sexchikane.)*

Nogle gange bliver det led, der løftes ud af ledsætningen, løftet hele to niveauer op. I nedenstående eksempel stammer det indledende 'det' fra den sidste ledsætning, der er objektsætning i en anden objektsætning, der igen er underordnet hovedsætningen 'tror jeg'.

Det tror jeg(,) at han ved(,) at vi gør.

Her er det det første komma, der fungerer som sætningsknude-komma, mens det andet er et almindeligt startkomma.

9 Sætningskløvning

En sætningskløvning er en konstruktion, hvor et led i sætningen fremhæves med 'Det er/var'. Resten af sætningen har form af en relativsætning, der efterfølger det fremhævede led. Det letter læsningen, at markere kløvningen med et (valgfrit) komma.

*Det var lægehelikopteren(,) (som) vi så.
Det er Maria(,) (som) han er vild med.
Det er Peter(,) der har sagt det.*

Hvis de fremhævede sætningsled er et adverbial, følger der en *at*-sætning snarere end en relativsætning:

Det var i Frankrig(,) (at) han mødte hende.

Bemærk, at det fremhævede element kan stamme fra en efterstillet ledsætning.

Det er så der(,) jeg synes(,) kæden hopper af for ham.

Her er det første komma et kløvningskomma, mens det andet er et almindeligt startkomma.

10 Anført tale (citatkomma)

10.1 Direkte anført tale

Der sættes komma mellem anført tale og den anførende sætning (inquit), samt mellem inquit og en eventuel fortsættelse af citatet. Citat-slut-kommaer kan her placeres såvel (a) før som (b) efter anførselstegnet, mens citat-start-kommaer altid står lige efter inquit. Britisk engelsk og tysk har kommaet uden for citatet (b), mens amerikansk engelsk har det indenfor (a). Inflydelsen af sidstnævnte er formodentlig årsagen til, at (a) er ved at tage over også i dansk.

(a) *"Akupunktur ved fødsler," sagde pindsvinepigen, "får jeg hver gang. Især sædefødsler."*

(b) *"Akupunktur ved fødsler", sagde pindsvinepigen, "får jeg hver gang. Især sædefødsler."*

Citat-slut-komma kan udelades, hvis citatet slutter med et spørgsmålstegn eller udråbstegn.

"Har du set mit kamera?"(,) spurgte hun.

Men hvis den anførte tale slutter med punktum, kan der ikke samtidigt bruges komma.

"Jeg er træt."[,] sagde hun.

10.2 Direkte tale som sætningsled

Når et (kortere) citat fungerer som sætningsled (fx subjekt eller objekt) i den overordnede sætning, behøver der ikke at stå komma eller kolon..

"Vi klarer det"[,] er nu et politisk citat. (Subjekt)

Hun åndede[,] "ja" og skrev under på MeToo-erklæringen. (Objekt)

Der bruges heller ikke komma, når citatet udgør en integreret del af sætningen.

Efter festen indrømmede Martina(,) at Vodka[,] "alligevel indeholder marginalt mere alkohol end øl".

11 Infinitivkomma

På dansk sætter man ikke komma før infinitiv-konstruktioner, heller ikke, når infinitiven indledes med 'at' og medbringer egne objekter og adverbialer som en rigtig sætning. Man skal i denne forbindelse gøre sig klart, om ordet 'at' fungerer som konjunktion (valgfrit startkomma) eller som infinitiv-markør (uden komma).

Hele formiddagen forsøgte han[,] at komme igennem til Skat på telefonen.

Der bruges heller ikke komma før sideordnede infinitiver, når disse lægger sig til et hjælpeverbum uden 'at':

Han lovede at gå tur med hunden[,] og at vande blomsterne.

Der skal heller ikke være komma *efter* infinitiv-konstruktioner, hvis disse indleder en sætning.

At følge med i spanske serier på Netflix[,] er en god måde at øve sproget på.

12 Selvstændige sætningsdele

Selvstændige sætningsdele er sætningsdele, der kan udelades uden at ødelægge sætningens mening og sammenhæng. Selvstændige sætningsdele afgrænses med komma, hvis de bryder sætningens flow, dvs. hvis man gør ophold i tale eller læsning. Dette sker helt naturligt ved parentetiske relativsætninger og andre parentetiske sætninger, ved sætningstilføjelser som fx tiltaler og udråb, ved appositioner (navnetillæg) og ved indskudte forklaringer og præciseringer. I disse tilfælde er kommaet normalt påkrævet.

Til gengæld for almindelige adverbielle led normalt ikke komma, selvom de kan udelades, fordi de falder ind i sætningens rytme uden ophold. Kun når der er tale om særlig fremhævelse eller særligt tunge led, kan der bruges et valgfrit komma.

12.1 Forklaringer og præciseringer

Der sættes komma omkring forklarende eller præciserende tilføjelser. Typisk er der et indledende ord eller udtryk som *fx*, *bl.a.*, *herunder*, *inkl.*, *uanset*:

*Sommetider får han en depression, f.eks. om vinteren.
En konstitueret leder, dvs. en midlertidig leder, har som opgave ...*

Hvis tilføjelsen indeholder en ledsætning, bortfalder reglen om optionelt startkomma, og kommaet placeres før det indledende forklaringsudtryk:

Jeg kan desværre ikke hjælpe dig med flytningen, bl.a. fordi jeg skal aflevere min opgave på mandag.

Nogle ord og udtryk (*nemlig*, *også*, *dels...dels*, *enten...eller*) bruges både inde i sætningen og foran forklarende tilføjelser. Her bruges der kun komma, hvis der er tale om tilføjelser, dvs. hvis resten af sætningen kan stå alene.

*Turen må aflyses, dels på grund af vejret, dels på grund af mangel på tid. (Turen må aflyses.)
Det gælder dels udlandsrejser, dels rejser til Grønland. (*Det gælder.)*

12.2 Andre selvstændige indskud

Ligesom ved parentetiske relativsætninger, selvstændige ledsætninger og markerede forklaringer og præciseringer, kan man også bruge parentetisk komma ved indskudte eller tilføjede ordgrupper, hvis disse fungerer som selvstændige led og bryder sætningsstrømmen. Dette komma er valgfrit og sjældent, men bruges sommetider ved præciserende eller koncessive (indrømmende) præpositions- og participiumsforbindelser. Typiske placeringer er lige efter det bøjede verbum, mellem subjekt og verbum eller efter en ellers afsluttet sætning. Bruger man dette komme ved et indskud midt i sætningen, skal der være komma både før og efter.

*Irland er(,) bortset fra det regnfulde vejr(,) et dejligt feriemål.
Irland er et dejligt feriemål(,) lige bortset fra det regnfulde vejr.
James Cook(,) født i fattige kår(,) men med mod på livet(,) elskede at rejse.*

Efter substantiver kan sådanne indskud minde om appositioner (navnetillæg):

Regeringen(,) og ikke mindst finansministeren(,) må have vidst det længe.

13 Særfeltskomma (Ekstraposition)

13.1 Sætningstilføjelser

Der bruges komma til at markere materiale, der står uden for sætningen, dvs. ikke udgør bundne syntaktiske sætningsled. Der kan være tale om (a) tiltaleord, (b) udråb, (c) hilsner, (d) bekræftelser og afvisninger, (e) spørgetilføjelser, (f) frie prædikativer eller (g) såkaldte topikaliseringer.

(a) *Lad være, Maria!*

Men kære ven, har du aldrig hørt om gaffatape?

(b) *Shit, nu skete det igen.*

(c) *Hej (Rasmus), vil du lige hjælpe mig?*

(d) *Nej, jeg har ikke set hende i lang tid.*

Ok, bare gør det!

(e) *Du har sendt det af sted, vel?*

(f) *Endelig nåede de tilbage til lejren, lettede over ikke at være faret vild.*

(g) *Peter, han er sej.*

13.2 Sætningstilføjelser inde i sætningen

Flere af ovennævnte tilføjelser kan også forekomme inde i sætningen.

Her får tiltaleord og frie prædikativer komma på begge sider:

Hvad havde du egentlig tænkt på, Søren, da du lod Evigglad stå ude i regnen?

Spejderholdet, sulten efter en lang dag i skoven, gjorde kort proces med pandekagerne.

Udråb, bekræftelser og afvisninger kan også havne inde i sætningen i forbindelse med sideordning og indirekte anført tale. Her sættes der som normalt komma efter udtrykket, men ikke mellem denne og den indledende konjunktion:

Alle havde ventet en sejr til Danmark, men[,] nej, fodboldguderne ville det anderledes.

Hun lovede(,) at[,] ja, det ville hun sørge for.

Mange udråb (fx 'shit', 'fuck', 'satans') kan ikke stå inde i sætningen, mens et enkelt ('sgu') kan stå i hovedsætninger, men ikke i ledsætninger. De udråb, der kan stå inde i sætningerne, er typisk adverbier eller præpositionsforbindelser, der kan fungere som adverbialer og følge sætningens flow. Her bruges der ikke komma:

Han kan da[,] for fanden[,] ikke blande rødvin og vodka.

For så vidt de overhovedet kan stå inde i sætningen, skal der være komma på begge sider af udråbsord, der er substantiver eller verber:

De to fritgående kaniner blev, surprise, til 24 i løbet af et par år.

En dag vandt han en million, tænk en gang, og købte sig en Porsche.

13.3 Hilsner

Kommareglerne ved hilsner (c) er lidt komplicerede. Således skal der være komma mellem fx 'hej' og navnet i et udråb, men ikke, hvis sætningen fortsætter - så kommer kommaet efter navnet.

Hej, Rasmus! (udråb)

Hej Rasmus, har du set Maria? (almindelig sætning)

I en mail, hvor der bruges linjeskift efter navnet, er der slet ikke noget komma, hverken før eller efter navnet. Normalt er der ingenting ud over linjeskift, heller ikke punktum. Især i uformelle mails kan man bruge et udråbstegn, men det gør ikke indledningen til et egentligt udråb, så der skal heller ikke her være komma i midten.

Der fortsættes med stort begyndelsesbogstav, uanset om man har brugt udråbstegn eller bare linjeskift.

Bemærk, at sluthilsen håndteres på samme måde - med linjeskift og uden komma.

Hej Rasmus(!)

Jeg skriver til dig, fordi jeg fylder rundt og gerne vil invitere dig til min fødselsdag.

Med venlig hilsen

Ronja

For at gøre tingene endnu mere kompliceret, gælder der andre regler for sms'er. Her skal der bruges tegnsætning efter en indledende hilsen, fordi man normalt fortsætter på samme linje. Både komma, punktum og udråbstegn kan bruges. Man kan evt. sætte et valgfrit komma mellem sluthilsen og afsendernavn, men ikke, hvis man har brugt en forkortelse med punktum, fx. *Mvh.*, *Vh.* eller *Kh.*

Hej Mia, vil du med i biografen i aften? :)

*Kære Morten Nordtoft. Vi minder dig om, at du har en tid hos tandlægen kl. 14:20 i dag. Mvh.
Tandlægerne i Storcenter Nord*

Bemærk, at man normalt ikke bruger punktum efter en smiley, men alligevel fortsætter med stort. En smiley kan helt erstatte sluttegnet, men hvis man bruger punktum, spørgsmålstegn eller udråbstegn, skal en eventuel smiley normalt tilføjes efter tegnet, ikke foran.

*Hej Mia. Det er længe siden, vi har lavet noget sammen(!) :) [.] Vil du med i biografen i aften?
Hilsen(,) Morten.*

13.4 Topikaliseringer

Særfeltskommaet benyttes også ved såkaldte topikaliseringer, hvor et ord eller en ordgruppe fremhæves i sætningens forfelt og herefter genoptages med et pronomen.

Peter, ham kan vi lide.

Vinden, den bliver jævn til hård.

I Malaga, der har vi været mange gange.

I sjældne tilfælde ses en tilsvarende fremhævelse sidst i sætningen:

Han ligner en spøgefugl, ham Johannes.

13.5 Indledningskomma

I modsætning til engelsk, har dansk ikke noget indledningskomma efter indledende præpositionsforbindelser (a-b) og andre adverbialer (c). Der skal heller ikke være komma efter participiumsforbindelser, hvor participiet fungerer som en præposition (d).

(a) Med moms og afgifter[,] er bensinprisen steget 20% siden nytår.

(b) Sent fredag aften[,] meddelte regeringen, at grænserne igen var åbne.

(c) Bortset fra det regnfulde vejr[,] er Irland et dejligt feriemål.

(d) Uanset vejret[,] skal vi sejle i morgen.

Kun hvis en indledende participiumsforbindelse kan tolkes som en ufuldstændig sætning, er der mulighed for at sætte et valgfrit slutkomma efter den.

Som [det] tidligere [blev] nævnt(,) er bilen næsten ny.

Fratrukket udgifter(,) er der en lille million til udbytte.

En anden undtagelse er topikalisering. Her kan en præpositionsforbindelse i begyndelsen af sætningen fremhæves ved at den gøres til "emne" og genoptages med 'der'/'dér' (sted) eller 'da' (tid). Her sætte komma efter præpositionsforbindelsen:

I spejderhytten ved Julsø, dér har vi festet før.

Næste jul, da kan vi så komme til jer.

De samme ordforbindelser kan dog andre steder i sætningen valgfrit afgrænses med (parentetisk) komma, hvis de bliver opfattet som indskudt eller efterstillet parentetisk materiale.

Irland er(,) bortset fra det regnfulde vejr(,) et dejligt feriemål.

14 Modsætningskomma

14.1 Komma ved 'men'

I modsætning til 'og'/'eller' kan man sætte et (valgfrit) komma før konjunktionen 'men' - også hvor ordet ikke adskiller to sætninger. Dette sker for at fremhæve, at der tale om en modsætning.

Den nye Audi, der leveres som standard med soltag(,) men uden anhængertræk, kommer til Danmark i september.

Spillerne var nervøse(,) men optimistiske.

Vi tager snart på ferie(,) men har ikke bestilt en rejse endnu. (2. sætning mangler subjekt)

Hvis 'men' forbinder to helsætninger, gælder de almindelige regler, og kommaet er derfor obligatorisk:

Vi tager snart på ferie, men vi har ikke bestilt en rejse endnu.

Hvis *men*-udtrykket er særligt fremhævet, sættes der komma både før og efter. Dette ses især ved foranstillede adjektiver og frie prædikativer:

Hotellet havde forholdsvis små, men velindrettede, værelser.

14.2 Modsætningskomma ved parentetiske tilføjelser

Der sættes komma før 'dog' og 'bare ikke/aldrig', når de indleder selvstændige tilføjelser, der rummer en modsætning til et forudgående element. Der er som regel tale om et særfeltkommaen sidst i sætningen, hvor kommaet kan skiftes ud med en tankestreg.

*Hun elsker at skændes om politik, dog ikke med sin bror.
I må gerne sparke bold i pausen, bare ikke her.*

Dette komma er valgfrit ved 'og ikke/aldrig', som også kan læses som en almindelig sideordning (uden komma).

*Det er mine penge(,) og ikke dine.
Bogen er frisk(,) og ikke frelst.*

Uden 'og' er kommet obligatorisk:

Det er mine penge, ikke dine.

15 Komma ved sammenligninger

Man kan sætte startkomma foran sammenligningsordene 'som', 'som om', 'end' og 'ligesom', når disse indleder en ledsætning.

*Han spillede bedre(,) end vi havde troet.
Maden var lige så god(,) som vi havde forventet.
Solnedgangen var overvældende, og fjeldtoppene så ud(,) som om de var i brand.
Fjeldtoppene så ud(,) som var de i brand.*

Bemærk, at ledsætninger med 'ligesom' ofte er selvstændige (parentetiske), og at startkomma her er obligatorisk:

Der er store sociale problemer i landet, ligesom der er en del alkoholisme.

Til gengæld skal der ikke være komma, når 'som', 'end' og 'ligesom' bruges som præpositioner, dvs. når de indleder ordgrupper eller navneord snarere end sætninger.

De spillede bedre[,] end svenskerne / ... end forventet / ... end sidste gang / ... end det andet hold

Når et sammenlignende 'som' eller 'end' efterfølges af en konjunktion (*hvis, når, om, at*) eller et *hv*-ord, behandles de to ord som ét samlet indlederudtryk. Her må der ikke være komma mellem 'som'/'end' og det andet indlederord, og der er valgfrit startkomma helt til venstre, foran 'som'/'end'.

*Han tjener dog klart mindre(,) end[,] da han arbejder som borebisse.
Din hat ser ud(,) som[,] om den har været i vaskemaskinen med centrifugering på maks.*

Når sammenligningen har karakter af en ufuldstændig sætning, kan der valgfrit sættes slutkomma:

Som tidligere nævnt(,) er bilen næsten ny.

Når 'som' indleder et indskud med forklarende eksempler, bruges der appositionskomma.

De fleste nåletræer, som fx fyr og rødgran, beholder deres nåle vinteren igennem.

Dog skal der ikke være komma, hvis tilføjelsen ikke er parentetisk, dvs. hvis den ikke kan droppes uden at forstyrre meningen.

Det er politikere[,] som Merkel og Macron(,) der udgør motoren i det europæiske samarbejde. (Det andet komma er et kløvningskomma, ikke et appositionskomma)

Bemærk, at 'som' har mange andre funktioner, hvor der ikke er tale om sammenligninger. Hvis ordet bruges som rolle-partikel, står der aldrig komma:

Under pandemien fik hun en fyrstelig løn som corona-poder.

Der må heller ikke være komma i forbindelsen 'såvel ... som', hvor ordet fungerer som en sideordnende konjunktion.

Han inviterede såvel familie og venner[,] som alle kollegaerne.

Men det kan også fungere som konjunktion, især i betydningen 'i takt med'. Her er der tale om ledsætninger, og der skal være slutkomma.

Som tiden gik, voksede listen af utilfredse lodsejere.

Endeligt indgår ordet i sammensatte konjunktionsudtryk (*efterhånden som, bedst som*). Også her er der tale om ledsætninger med slutkomma og valgfrit startkomma. Sidstnævnte skal stå til venstre for hele udtrykket, ikke før 'som'.

Det ringede på døren(,) bedst[,] som han havde sat sig til rette i sofaen.

16 Ikke komma mellem subjekt og verbum

Subjekt (grundled) og verbum (udsagnsord) må aldrig adskilles af et komma, så længe subjektet består af nominale elementer og ikke udgøres af en ledsætning eller en infinitiv-gruppe. Dette er en syntaktisk regel og gælder, selv hvis der gøres ophold i læsestrømmen på dette sted.

Dette maleri fra Skagens guldalder[,] har aldrig været på en auktion.

Bemærk: Det er selvfølgelig stadigvæk muligt at have et indskud med et kommapar - dvs. to (!) kommas - mellem subjekt og verbum, fx en apposition (navnetillæg) eller en relativsætning med subjektet som referenceord:

Dette guldalermaleri, som for nyligt blev fundet på et gammelt loft, har aldri været på en auktion. sein.

Komplekse subjekter med sideordning eller infinitiv-subjekter er derimod stadigvæk bare subjekter og skal ikke have komme foran et efterfølgende verbum.

Det store oliemaleriet og de små kridttegningerne stammer begge fra samme kunstner tidlige periode.

At følge med i spanske serier på Netflix[,] er en god måde at øve sproget på.

17 Sideordningskomma

17.1 Sideordning med komma

Det mest almindelige sideordningskommaer er opremsningskommaet og det separeringskomma, der bruges, når to sætninger eller ordgrupper sidestilles uden konjunktion og uden, at den ene er underordnet den anden.

*De gamle vaccineres med det samme, de unge skal vente til september.
Ingen børn, ingen fremtid.*

Desuden er der sideordningskomma foran 2. del af visse konjunktionspar (*dels ... dels, halvt ... halvt, snart ... snart, jo ... jo/des*).

*jo tidligere, jo bedre.
Det mærkelige væsen var halvt tiger, halvt menneske.*

17.2 Sideordning uden komma

Der bruges ikke komma før 'og'/'eller', når det, der sideordnes, er ord, ordgrupper, prædikater (subjektløse sætninger) eller ufuldstændige ledsætninger.

I morgen besøger vi bedstefar[,] og bedstemor.

Med til denne regel hører det, at man på dansk ikke sætter komma foran 'og'/'eller' i slutningen af en liste - noget der på engelsk kendes som *Oxford-comma*.

Gulerødder, porrer, kål, løg[,] og andre grønsager

17.3 Sideordnede sætninger med og/eller

Kun sideordnede fuldstændige helsætninger eller ledsætninger, samt ufuldstændige helsætninger får komma før 'og/eller'.

*Folket brøler, og diktatorerne er bange.
Hvis du har lyst, og hvis vejret er til det, kan vi tage ud at sejle.*

Dog kan kommaet mellem sideordnede ledsætninger valgfrit udelades, hvis de har fælles indledningsord.

Hvis du har lyst(.) og vejret er til det, kan vi tage ud at sejle.

Bemærk, at ovenstående regler om sætningssideordning kun gælder hvis *begge dele* er sætninger. Hvis en sætning sideordnes med et substantiv eller en præpositionsforbindelse, står der *ikke* komma:

Jeg køber vin, brød[,] og hvad der ellers mangler.

Når stærene kommer[,] eller i sommerferien er der mange turister i marsken.

17.4 Parentetisk sideordning

Der gælder i princippet de samme kommaregler for ordene 'samt' og 'endsige' som for 'og', men de kan bruges ved parentetiske indskud, og så skal der ifølge reglerne om sidstnævnte være komma både før og efter:

*Kongen(,) samt hele hans følge(,) måtte overnatte på øen.
Mange penge er ikke nogen garanti for social success(,) endsige et lykkeligt liv.*

17.5 Sideordnende konjunktionspar

Konjunktionspar, hvor begge dele består af samme ord, har karakter af opremsning og får komma foran 2. del (jf. overnfor): *dels ... dels, halvt ... halvt, snart ... snart, jo ... jo*. Også de kontrastive konstruktion '*på den ene side ... på den anden side*' får komma foran 2. del.

Derimod bruges der ikke komma foran 2. del, hvis denne også isoleret set er en sideordnende konjunktion (*og/eller/som*). Sådanne konjunktionspar er: '*både ... og*', '*såvel ... som*' og '*hverken ... eller*'.

*Hverken hans søn[,] eller hans datter havde arvet hans passion for folkedansk.
Bilen er simpelthen for dyr. Jeg ville hverken købe den selv[,] eller opfordre andre til at gøre det.*

18 Stort eller lille begyndelsesbogstav?

18.1 Sætningsstart

Der staves med stort i begyndelsen af en ny et afsnit, herunder sluthilsner, samt efter sætningspunktum, spørgsmålstegn eller udråbstegn. Det staves også med stort efter en overskrift eller åbningshilsen, uanset om disse afsluttes med tegnsætning.

Bemærk, at der ikke staves med stort efter semikolon, selvom den adskiller sætninger. Efter udeladelses- eller tøvemarkering (...) og efter forkortelsespunktum skal der kun staves med stort, hvis de samtidigt fungerer som slutpunktum.

En eventuel storskrivning gælder alle ord, også forkortelser, der ellers staves med småt (*pc, edb, gps*), samt egenavne med adelspræfixer (*von Hindenburg, de Soto, van der Leyen*). Eneste undtagelse er forkortelser som '*pH*' eller '*iPhone*', der begynder med småt, men indeholder et stort bogstav.

18.2 Kolon

Efter et kolon fortsætter man med stort, hvis der følger direkte tale eller en selvstændig sætning, herunder imperativer.

*Hun spurgte: "Hvem har bagt kagen?"
Der er ingen anden udvej: Katten skal til dyrlægen.*

Enkeltord eller ordgrupper, der ikke er sætninger, herunder infinitivkonstruktioner, staves derimod med småt efter kolon (medmindre selvfølgelig der er tale om egenavne).

*Emil havde hentet alle sine vener i hulen: bamsen, tigerdyret og den udstoppede måge.
Holdbarhed: en uge i køleskab.*

18.3 Punkttopstillinger o.l.

I punkttopstillinger, tabelceller, ingredienslister i opskrifter eller regnskaber, samt på indkøbssedler og fakturaer, kan man valgfrit stave med stort eller småt i begyndelsen af hver tekstbid.

Pakkelliste til vandreturen:

- Vandrestøvler og vableplaster
- Kompas og kort / mobiltelefon med gps
- Solhat og solcreme
- 2 liter vand
- Kamera og bjørnespray

Pakkelliste til vandreturen:

- vandrestøvler og vableplaster
- kompas og kort / mobiltelefon med gps
- solhat og solcreme
- 2 liter vand
- kamera og bjørnespray

18.4 Komma eller kolon?

Der skal bruges komma i stedet for kolon, hvis der følger en uddybende forklaring - altså før *d.h.* (*das heißt*), *d.i.* (*das ist*), *z.B.* (*zum Beispiel*), *genauer gesagt*, *nämlich usw.*

Jeg har kun et rejseønske i år, nemlig at bestige en vulkan. (korrekt)

Jeg har kun et rejseønske i år: nemlig at bestige en vulkan. (forkert)

Mellem en anførende sætning og efterfølgende direkte tale bruges der kolon, ikke komma:

Han sagde: "Jeg er ligeglad." (korrekt)

Han sagde, "Jeg er ligeglad." (forkert)

Han sagde "Jeg er ligeglad." (forkert)

19 Spørgsmålstegn

Der bruges spørgsmålstegn ikke bare efter direkte spørgsmål, men også efter høflighedsspørgsmål, retoriske spørgsmål og udsagn eller ordgrupper med spørgsmålsintonation.

Hvor har du sovet sidste nat?

Med eller uden sukker?

Du har inviteret hvem?

Und du tror(,) det virker?

Mon han kommer?

Må jeg få saltet?

Du har taget et førstehjælpskursus, ikke sandt?

Derimod står der ikke spørgsmålstegn efter indirekte spørgesætninger.

Hun spurgte(,) hvorfor hun ikke måtte se hans frimærkesamling.

Ingen idé(,) hvem der har sendt blomsterne.

20 Udråbstegn

Der bruges udråbstegn efter udråb, henstillinger, opfordringer, ønsker og ordrer - lige meget om der er tale om fuldstændige sætninger, ordgrupper eller enkeltord såsom imperativer (bydemåde) og interjektioner (udråbsord).

*Lad babyen sove!
Ud af min kiosk!
At du gider!
Bare jeg havde vidst det noget før!
Godt Nytår!
Puha, hvor ulækkert!*

Bemærk, at udråbstegnet kræver uafhængige sætninger. Efter ikke-uafhængige opfordringssætninger står der bare punktum:

Hun siger(,) du skal tømme opvaskemaskinen.

Desuden bruges udråbstegn i tiltale:

*Mine damer og herrer!
Kære venner!
Hej(,) Camilla!*

Udråbstegnet er i øvrigt det eneste tegn, der er tilladt efter indledningshilsner i breve og e-mails, hvor der - modsat engelsk og tysk - ikke må bruges komma.

21 Sætningspunktum

21.1 Anvendelse

Der bruges punktum - eller ved nært forbundne sætninger semikolon - efter afsluttede hovedsætninger, ikke mindst hvis sætningen indeholder et finit (bøjet) verbum. Der sættes dog ikke noget ekstra punktum, hvis der sidst i sætningen står en forkortelse, der selv slutter med punktum.

*Alt ser nemt ud i bagklogskabens klare lys.
Gartneriet sælger også vaser, krukker, potteskjuler mv.*

Bemærk, at punktum også kan bruges til at afslutte andet end sætninger, fx forkortede sætningsdele eller fremhævede selvstændige sætningsdele, der dermed får karakter af uafhængige ytringer.

*Han skulle bare vinde den kamp. Ingen over, ingen ved siden af.
Jeg får tit akupunktur. Især mod rygmerter.*

Slutpunktum erstatter udråbstegnet, hvis en opfordring har karakter af anvisning snarere end udråb.

*Skær løgene og svits dem.
Ræk mig lige peberkværnet.*

Også efter indirekte spørge- eller opfordringssætninger står der punktum, ikke spørgsmålstegn:

*Han spurgte hende, om hun ville komme til festen.
Guiden har sagt, vi ikke skal gå tæt på dyrene.*

21.2 Udeladelse af punktum

Man sætter ikke slutpunktum efter tekstbider, der står på en linje for sig, med mindre der er tale om hele sætninger i løbende tekst. Dette gælder bl.a. overskrifter og punktopstillinger samt adresseelementer og tidsangivelser, når de står på separate linjer.

Japan: Over 1000 døde efter skælv

*Kommatrold ApS
Kommatorvet 17a
9999 Kommingen Ø*

Kommingen, den 7. april 2021

Selv hele sætninger får ikke punktum i en overskrift:

Perseverance lander på Mars

På dansk bruger man hverken komma eller punktum efter indlednings- og sluthilsner i breve og e-mails. Kun udråbstegn efter starthilsen er tilladt - i modsætning til engelsk, der bruger komma begge steder, og tysk, der bruger komma efter åbningshilsen, men ikke efter sluthilsen.

Hej Rasmus(!)

Jeg skriver til dig, fordi jeg fylder rundt og gerne vil invitere dig til min fødselsdag.

*Med venlig hilsen
Ronja*

21.3 Punktum ved anførselstegn

På dansk kan det afsluttende punktum efter anført direkte tale stå både før og efter det afsluttende anførselstegn, men førstnævnte er langt mere almindeligt.

*Hun sagde: "Jeg har hovedpine." (normalt)
Hun sagde: "Jeg har hovedpine". (sjældent)*

Kun hvis citatet er et almindeligt sætningsled, uden kolon/inquit, skal punktum stå efter det afsluttende anførselstegn, fordi det så tilhører hovedsætningen. Dette er fx tilfældet, når en sætning slutter med titlen på et værk i gåseøjne. Her står punktet efter, ikke foran, det afsluttende anførselstegn.

*Bogens titel hedder "Komma eller kaos - en brugsanvisning". (korrekt)
Bogens titel hedder "Komma eller kaos - en brugsanvisning." (forkert)*

Den anførende sætning mister sit punktum, hvis citatet selv allerede slutter med sætningsafsluttende tegnsætning.

Er råbte: "Kom så, drenge!"[.]

Omvendt mister den anførte sætning sit punktum (men ikke spørgsmålstegn eller udråbstegn), hvis den står foran den anførende sætning (inquit):

"Das ist mir egal[.]", sagte er.

22 Anførselstegn

Anførselstegn («...«, "...", evt. tysk „...“ eller fransk «...») anvendes for at (a) adskille anført direkte tale fra den anførende sætning (inquit), (b) for at markere titlen på kunstneriske værker, projektnavne osv. eller (c) for at markere, at et enkeltord er brugt i en anden betydning eller funktion end den egentlige.

"Akupunktur ved fødsler", sagde pindsvinepigen, "får jeg hver gang. Især sædefødsler."
Karen Blixens bog "Den Afrikanske Farm" blev filmatiseret i 1985.

Enkelt-anførselstegn ('...') bruges mindre, men ses især ved (c) og skal bruges hvis der er et citat eller en markering inde i et andet citat.

Det er specielt for dansk, og en hyldest til landets teenagere, at ordene 'magte', 'gide' og 'orke' bruges som hjælpeverber på lige fod med 'kunne', 'ville' og 'skulle'.
"Vi skal synge 'Happy birthday', når han vågner", sagde hun.

Tegnsætning, der er del af en bogtitel, filmnavn eller anført tale, står indenfor anførselstegnene. Det komma, der adskiller anført tale fra et efterfølgende inquit, kan valgfrit stå før eller efter anførselstegnet og erstatter et eventuelt punktum. Kommaet kan bortfalde efter spørgsmålstegn eller udråbstegn.

"Jeg er ligeglad[.]", sagde han.
"Hvordan går det med moster Marie?"(,) spurgte hun.

Den overordnede sætning får ikke slutpunktum efter et citat, der selv indeholder punktum eller anden afsluttende tegnsætning.

Han sagde: "Jeg er lige glad."[.]

23 Talkomma

I danske taludtryk benyttes punktum og komma omvendt end på engelsk, dvs. der bruges komma til at separere decimaler, og punktum til at markere grupper på tre cifre (tusind, million, milliard etc.)

123.000.609
0,74
13,19237
32,50 EUR

Felterne i en tidsangivelse (klokkeslet) separeres med punktum eller kolon, men ikke med komma.

Opsendelsen skete kl. 21.17.45 (21:17:45).
Toget ankommer i Skanderborg 16.45 (16:45).

Der bruges normalt ikke mellemrumstegn omkring kolon i taludtryk, hvor det markerer en forholdsangivelse.

Chancerne er 50:50 (ikke: 50 : 50)

Vejkortets målestok er 1:200.000 (ikke: 1 : 200.000)

Til gengæld bruges der normalt mellemrumstegn omkring bindestregen i matchresultater:

Danmark vandt finalen med 4 - 1.

24 Parenteser

Der må ikke være komma før hverken en venstre eller en højre parentes. Hvis sætningen uden parentes ville have et komma på dette sted, skal det placeres efter hele parentesens.

Der er helt klart tale om en B-film[,] (eller værre) der ikke bør vises i nogen biograf. (forkert)

Der er helt klart tale om en B-film (eller værre), der ikke bør vises i nogen biograf. (korrekt)

Websites:

Kommaforslag (<https://kommatroll.com>): Automatisk dansk kommatkontrol med identificering, kategorisering og forklaring af fejlene. Klarer både Nyt Komma og Grammatisk Koma, og kan valgfrit også forklare korrekte kommaer.

Tilsvarende dansk stave- og grammatikkontrol (**RetMig**): <https://retmig.dk>

Tilsvarende for engelsk komma (**Commatizer**): <https://commatizer.com>

Tilsvarende for tysk komma, med stavekontrol (**Kommatroll**): <https://kommatroll.com>